

Na Križnom putu stradalo je 14 hercegovačkih franjevaca.
Vrlo je malo podataka o tome što se s njima događalo.

TROJICA S KRIŽNOG PUTA

► Piše: dr. fra Robert Jolić

fra Bruno Adamčik (1908. – 1945.)

Silvester (ponekad se piše i Silvijo) Adamčik rodio se 30. prosinca 1908. u Konjicu, u siromašnoj obitelji Ivana Adamčika i Matije, r. Bakula. Otac mu je bio dimnjačar. Osnovnu školu Silvester je završio u Konjicu, a onda se prijavio u franjevačko sjemenište i gimnaziju na Širokom Brijegu gdje je 1921. počeo pohađati prvi razred (to bi danas bio 5. razred osnovne škole).¹ Sačuvan je jedan dopis koji je 28. prosinca 1922. pisao sam Silvester koji moli provincijala da mu oprostí plaćanje kaucije u toj školskoj godini. Kao razlog navodi da je on sin siromašnih roditelja, »te mi nije moguće, da istu plaćam, jer jedini prihod, što ga ima moj otac jest dimnjačarska plaća od koje svi jedva živimo«. Osim toga, sestra mu je bila na liječenju na što je otac morao potrošiti dosta novca. Njegovu je zamolbu potvrdio i preporučio konjički župnik fra Bazilije Senjak.² Provincijal je odbio Silvestrovu molbu te upućuje župnika u Konjicu kako će riješiti problem

oko plaćanja kaucije. Točnije, savjetovao mu je da nađe neki drugi izvor plaćanja jer se radi o iznimno malom iznosu: neka se novac skupi u Konjicu ili se obrate Napretkovoju podružnici u Konjicu.³ Gimnaziju je Silvester, koji je u međuvremenu uzeo redovničko ime fra Bruno, završio 1929. te se iste godine upisuje na franjevačku bogosloviju u Mostaru. Tu je ostao tri godine, do 1932., a posljednju je godinu studija dovršio u Breslau u (ondašnjoj) Njemačkoj 1932./33.⁴

Redovništvo i svećeništvo

Nakon 6. razreda gimnazije, kako je to onda bilo uobičajeno, Silvester je na Humcu stupio u franjevački novicijat. Uzeo je redovničko ime fra Bruno. Bilo je to na Petrovdan (29. lipnja) 1926. Obukao ih je provincijal fra Lujo Bubalo. Njegov je naraštaj bio brojčano velik: bilo ih je deset. Njihove su sudbine teške upravo kakvo je bilo i vrijeme u kojem su živjeli: četvoricu su ubili partizani (fra Julijana Kožula, fra Stjepana Naletilića, fra Anđelka Nuića i fra Brunu), trojica su djelovala u Americi u Hrvatskoj franjevačkoj kustodiji (fra Ljubo Čuvalo, fra Ferdinand Skoko i fra Teofil Pehar, koji je 1949. napustio zajednicu i potom kao dijecezanski svećenik djelovao u Kaliforniji), fra Vendelin Vasilj uspio je 1945. pobjeći ispred komunista i završio je također u Americi, a fra Rajko Radišić je ostao u Hercegovini i »zaradio«⁴ dugu zatvorsku kaznu u komunističkoj Jugoslaviji dok

¹ Arhiv Provincije, *Imenik franjevaca*, str. 47., br. 418

² Župni ured Konjic, br. 451 od 28. prosinca 1922. (Arhiv Provincije, SP, sv. 59, f. 309).

³ Provincijalov dopis konjičkom župniku od 24. siječnja 1923. (Arhiv Provincije, SP, sv. 59, f. 311).

⁴ Arhiv Provincije, *Imenik franjevaca*, str. 47., br. 418.

je fra Inocencije Mandić već prije napustio franjevački red.⁵

Nakon godinu dana (30. lipnja 1927.) u ruke istoga provincijala položili su prve zavjete. Svečane su zavjete položili 2. srpnja 1930. u ruke provincijala fra Dominika Mandića. Svećeničke službe fra Bruno je primio ovim redom: za subdakona je zaređen 28. lipnja 1931., za đakona već sutradan, 29. lipnja 1931., a za svećenika ga je 11. prosinca 1932. u Mostaru zaređio biskup fra Alojzije Mišić.⁶ Četvorica svećeničkih kandidata (fra R. Radišić, fra V. Vasilj, fra T. Pehar i fra Bruno) nisu imali godine potrebne za ređenje pa je provincijal 27. svibnja 1932. uputio molbu Sv. Stolici za dispensu od nedostatka dobi za svećeničko ređenje.⁷ U to se vrijeme fra Bruno nalazio na odsluženju vojnog roka. Vojsku je služio od 10. svibnja 1932. do 17. studenoga 1932. u Mostaru (s prekidom). Bio je, kako je to onda bilo uobičajeno, bolničar. Stoga je provincijal 29. kolovoza 1932. molio generala Vojislava Savića, zapovjednika Jadranske divizije, da otpusti iz vojske klerike bolničare radi svećeničkog ređenja (B. Adamčika, J. Kožula, A. Nuića, T. Pehara, F. Skoku i V. Vasilja).⁸ Potom je molio biskupa Miši-

ća da za svećenike zaredi klerike koji su riješeni vojne službe.⁹ Tom prigodom ipak nisu bili zaređeni za svećenike jer su uskoro iz mostarske bolničke čete naredili da se privremeno otpušteni klerici moraju vratiti u vojsku.¹⁰ Vojsku su konačno završili 17. studenoga, a za svećenike su zaređeni 11. prosinca.

Već je bilo predviđeno da neki od njih studij nastave u inozemstvu (J. Kožul i V. Vasilj u Parizu, a B. Adamčik i A. Nuić u Breslau), dok su drugi namjeravali poći u Ameriku (David Zrno, T. Pehar, F. Skoko i Lj. Čuvalo). Za njih je provincijal fra Dominik Mandić 30. studenoga 1932. tražio obedienciju od generala reda.¹¹ General je dao dopuštenje za »Amerikance«, ali su »Europljani« dobili odbijenicu. Preporučio je da se opet napravi reskript.¹² Uskoro je provincijal Mandić opet pisao generalu i tražio dopuštenje za studij u inozemstvu¹³, na što je ovaj put general odgovorio potvrdno.¹⁴ Fra Bruno i fra Anđelko su se odmah nakon generalova dopuštenja zaputili u Breslau (danas Wrocław u Poljskoj). Provincijal Mandić im je poslao i popratno pismo za provincijala u Breslau, datirano 9. siječnja 1933.¹⁵ Početkom veljače njih se dvojica javljaju iz Breslaua

provincijalu. Lijepo im je, ostali su klerici prema njima susretljivi, hrana im je odlična, a klima prijatna. Nostalgije je bilo – ali već je »isparila«. Za sada skupa stanuju, u jednoj sobi, ali će do Uskrsa imati zasebne sobe. S njemačkim im je jezikom dosta teško, ali napreduju. Nadaju se da će uskoro moći na sveučilištu pratiti predavanja. Njemački jezik slušaju i na predavanjima u sjemeništu (kućna teologija), ali ne razumiju puno. Uho se pomalo privikava na njemački. Na savjet samih domaćina oni samo nekoliko sati slušaju, a njemački radije uče u sobi. Mole da im se pošalju nove svjedodžbe jer su ove koje imaju iz Mostara pogrješno ispunjene.¹⁶

Studij glazbe i profesura na Širokom Brijegu

U Breslau ipak nisu ostali dugo: do ljeta iste godine. Već se, naime, znalo da od jeseni 1933. fra Bruno započinje svoju profesuru na Širokom Brijegu. Provincijal je o tome obavijestio Bansku upravu još 17. svibnja 1933. Novi profesori na Širokom Brijegu trebali su od nove školske godine biti fra Bruno i fra Rajko Radišić. Uz to provincijal obavještava o novim pastoralcima koji će u toj go-

⁵ Opširnije o njima u životopisu fra Stjepana Naletilića (R. JOLIĆ, *Hercegovački Stjepan prvomučenik. U prigodi 65. obljetnice mučeničke smrti fra Stjepana Naletilića, 1942. – 2007.*, *Hercegovina franciscana*, br. 3 /2007./, str. 179.)

⁶ Arhiv Provincije, *Imenik franjevac*, str. 47, br. 418.

⁷ Arhiv Provincije, SP, sv. 96, f. 160.

⁸ Arhiv Provincije, SP, sv. 97, f. 128.

⁹ Provincijalov dopis od 23. rujna 1932. (Arhiv Provincije, SP, sv. 97, f. 210).

¹⁰ Dopis iz bolničke čete od 27. rujna 1932. (Arhiv Provincije, SP, sv. 97, f. 213).

¹¹ Dopis generalu reda od 30. studenoga 1932. (Arhiv Provincije, SP, sv. 97, f. 392).

¹² Generalov dopis od 19. prosinca 1932. (Arhiv Provincije, SP, sv. 97, f. 467).

¹³ Provincijalov dopis od 22. prosinca 1932. (Arhiv Provincije, SP, sv. 97, f. 479).

¹⁴ Generalov dopis od 3. siječnja 1933. (Arhiv Provincije, SP, sv. 99, f. 22).

¹⁵ Arhiv Provincije, SP, sv. 99, f. 65.

¹⁶ Fra Brunin dopis iz Breslaua od 8. veljače 1933., supotpisao i fra Anđelko Nuić, (Arhiv Provincije, SP, sv. 102, f. 37).

dini stupiti u službu – a sve to javlja »radi doplatka na skupoću«. ¹⁷ Uprava širokobriješke gimnazije bila je obaviještena 21. kolovoza iste godine o nekim promjenama, a među njima i da će fra Bruno Adamčik biti novi profesor glazbe od početka nove školske godine. ¹⁸ Već prije toga provincijal je poslao fra Brunu obedienciju da se može iz Breslaua vratiti u Provinciju. ¹⁹ Naravno da je fra Bruno već prije znao o tome što provincijal namjerava učiniti pa je već u srpnju 1933. pisao o tome iz Breslaua. Njemu

Uz dušobrižnički rad i glazbu, fra Bruno se volio baviti i fotografiranjem. Dugujemo mu zahvalnost za mnoge vrijedne snimke iz vremena II. svjetskog rata.

i fra Anđelku predavanja su završila, a on je već pozvan na Široki Brijeg. Misli da se u drugi semestar, koji počinje 1. studenoga, njih dvojica ne će uključivati jer tamo ionako ne mogu ostati pa zašto onda uzalud trošiti novac za upis novoga semestra. Stoga kažu da će na praznicima malo razgledati kraj oko Breslaua. Moli provincijala da može kupiti neke glazbene sitnice: »Kad ste me već odredili na Široki Brijeg to bih ipak mimo drugi moj rad imao osobitu volju više pažnje posvetiti pjevanju korala.« Moli da bi rado naručio 10-15 komada *Graduale Romanum* – što nije tako skupo.

Fra Anđelko moli da bi kupio nekoliko »propovjednika« te neke knjige za pastorizaciju. Isto tako pitaju kad moraju biti u Provinciji. Novac za put tražit će opet s pomoću intencija i to ako ih bude. Primili su novi šematizam (uredio ga fra D. Mandić, izdan 1933.), koji im se svidio. Čestitaju provincijalu imendan. Pismo je opet supotpisao fra Anđelko Nuić. ²⁰

Fra Bruno je, dakle, bio iznimno glazbeno nadaren pa se govorilo o njegovu studiju glazbe. On se o tome raspitivao kod provincijala još u svom pismu od 4. ožujka 1933. Želio bi znati provincijalovu konačnu odluku o svome studiju glazbe. ²¹ Ipak je s posebnim studijem glazbe fra Bruno, čini se, morao pričekati još dvije godine. Tako je glazbu na širokobriješkoj gimnaziji najprije predavao dvije školske godine (1933. – 1935.) kao dobro nadaren, ali ipak nesvršen glazbenik pa je potom bio upućen na studij glazbe i to u staru »postojbinu«, dakle, opet u Breslau. Od provincijala je obedienciju za studij glazbe u Breslau dobio 23. rujna 1935. ²² Nema previše podataka o njegovu studiju glazbe u Breslau. Provincijal

mu piše 24. siječnja 1936. neka šteti i neka redovito polaže svoje ispite. ²³ Fra Bruno je, pak, pisao provincijalu 11. ožujka 1937. da je dao ispite za zimski semestar te šalje misne intencije da se zadovolje. ²⁴ Krajem iste godine fra Bruno opet piše provincijalu. Studij mu je pri koncu, »a profesor na Univerzi mi već govori, da počnem što prije raditi na disertaciji«. Građu bi mogao naći u Zagrebu, a o tome mu je govorio i dr. Božidar Širola. Stoga moli provincijala da bi zimski raspust mogao provesti u Zagrebu prikupljajući građu. Širola će mu pomoći. ²⁵ Već je krajem godine doista bio u Zagrebu. Odatle je provincijalu uputio pismo s računom za svoje putne troškove. U Zagreb je putovao s jednim bratom laikom koji ide za kuhara na Široki Brijeg. ²⁶ Sljedeći fra Brunin dopis iz Breslaua potječe tek iz sredine 1939. Javlja provincijalu da je imao problema u studiju zbog političkog stanja u zemlji. Rat je već bio počeo. Moli da mu se dopusti da ostane još godinu dana kako bi završio studij glazbe. ²⁷ Međutim, provincijal je već postao nestrpljiv. Stoga javlja Adamčiku da do konca kolovoza 1939. studij privede kraju koliko može, a poslije toga neka se vrati u Provinciju gdje je već određen za profesora u gimnaziji. ²⁸ No, provincijal je ipak dopustio

¹⁷ Provincijalov dopis od 17. svibnja 1933. (Arhiv Provincije, SP, sv. 100, f. 102).

¹⁸ Provincijalov dopis od 21. kolovoza 1933. (Arhiv Provincije, SP, sv. 100, f. 409).

¹⁹ Provincijalov dopis od 18. kolovoza 1933. (Arhiv Provincije, SP, sv. 100, f. 382).

²⁰ Dopis iz srpnja 1933. (Arhiv Provincije, SP, sv. 102, f. 104).

²¹ Arhiv Provincije, SP, sv. 102, f. 44.

²² Arhiv Provincije, SP, sv. 110, f. 280.

²³ Arhiv Provincije, SP, sv. 114, f. 94.

²⁴ Arhiv Provincije, SP, sv. 118, f. 286.

²⁵ Dopis provincijalu od 8. prosinca 1937. (Arhiv Provincije, SP, sv. 122, f. 16).d

²⁶ Dopis provincijalu od 29. prosinca 1937. (Arhiv Provincije, SP, sv. 123, f. 21 – 22).

²⁷ Dopis provincijalu od 5. svibnja 1939. (Arhiv Provincije, SP, sv. 126, f. 558 – 559).

²⁸ Provincijalov dopis od 10. svibnja 1939. (Arhiv Provincije, SP, sv. 126, f. 560).

Adamčiku da dovrši svoj studij. Tako se on u Provinciju nije trebao vratiti 1939., kako je bilo određeno, nego tek godinu dana kasnije. Trebao je početi predavati od školske godine 1940./41. Dekret je dobio 10. svibnja 1940.: »Ovim Vas imenuje Starješinstvo Franjevačke Provincije u Mostaru nastavnikom na našoj gimnaziji na Širokom Brijegu. Dužnost preuzmite na početku školske godine 1940/41.«²⁹ Prema osobnoj kartoteci franjevaca, na službu je pak nastupio tek godinu dana kasnije, 10. travnja 1941.³⁰ Od tada do svoje smrti fra Bruno Adamčik živio je na Širokom Brijegu kao profesor glazbe. U te četiri (ili pet) godine svoje profesure nije odlazio daleko od Širokog Brijega. U nekoliko je navrata dobio dopuštenje od provincijala da može poći po službenoj dužnosti izvan Provincije. Tako je od provincijala dobio dopuštenje u lipnju 1941. da može poći na euharistijski kongres koji se održavao svakako negdje izvan Hercegovine³¹, a u studenom 1943. da može otići u Sarajevo.³²

Uz to što se bavio glazbom, fra Bruno se bavio i fotografijom. O tome imamo iznimno vrijedno svjedočanstvo iz pera provincijala fra Lea Petrovića. On je, naime, 14. travnja 1944. naredio fra Brunu da obiđe sve župe koje drže, ili

su prije držali franjevci, da tamo fotografira osoblje, kao i skupine župljana sa svojim župnicima, ali i objekte i sve ono što bi moglo biti važno kao dokumentacija za proslavu 100. obljetnice dolaska hercegovačkih franjevaca iz Bosne.³³ Naime, provincijal Petrović namjeravao je svečano proslaviti 100. obljetnicu odcjepljenja franjevaca rodnom iz Hercegovine od dotadašnje zajedničke provincije Bosne Srebrene (1844. –1944.), te je u tu svrhu osnovao odbor koji je pripremao iznimno zahtjevan program proslave.³⁴ Moglo bi tako biti da je najveći broj portreta franjevaca, koje su kasnije ubili komunisti partizani, snimio upravo fra Bruno Adamčik.³⁵ Krajem 2008., prilikom preuređenja Franjevačke knjižnice u mostarskom

samostanu, pronađeno je mnoštvo filmova iz razdoblja Drugoga svjetskog rata skrivenih iza jedne hrpe knjiga. Ti su negativni otkrili niz izvanrednih motiva, kako ljudi, tako građevina i vjernih skupova, a gotovo je nedvojbeno da je to sve ili u najvećoj mjeri snimio upravo fra Bruno.³⁶

Učenici o svom profesoru

Učenici, kojima je fra Bruno predavao glazbu na Širokom Brijegu, sjećaju ga se kao iznimno profinjena profesora, kao »gospodina«. Bio je »lijep muškarac«, suradnik glazbenika dr. fra Branka Marijića, a moralo ga se »zapaziti zbog uglađenog držanja i lijepih manira (...) Pratio je fra Branka, skoro ga oponašao. Prvi se fotografijom počeo baviti fra Branko,

Fra Bruno Adamčik s učenicima, snimljeno 1934. na Širokom Brijegu.

²⁹ Provincijalov dopis br. 420/40 od 10. svibnja 1940. (Arhiv Provincije, SP, sv. 130, f. 109).

³⁰ Arhiv Provincije, osobna kartoteka. Budući da se općenito u kartoteci nalaze brojni netočni podatci o pojedini franjevcima (jer je kartoteka rađena naknadno, tek dugo nakon Drugoga svjetskog rata), možda je netočan podatak da je fra Bruno nastupio službu tek u travnju 1941. Prije držim da se radilo o travnju 1940.

³¹ Provincijalov dopis od 21. lipnja 1941. (Arhiv Provincije, SP, sv. 133, f. 450)

³² Provincijalov dopis od 12. studenoga 1943. (Arhiv Provincije, SP, sv. 141, f. 247)

³³ Provincijalov dopis od 14. travnja 1944. (Arhiv Provincije, SP, sv. 142, f. 288)

³⁴ Nacrt proslave objavljen je u službenom glasilu *Hercegovina franciscana*, br. VI (1944.), str. 14. – 17

³⁵ Plakat je izdala uprava Hercegovačke franjevačke provincije u veljači 2006. Nalazi se uokviren i izvješten po svim našim samostanima i u većini franjevačkih župa.

³⁶ T. KVESIĆ, *Hercegovina – otkriveno fotografsko blago: Svjedočanstvo vremena godinama je bilo skriveno*, *Večernji list*, Mostar, srijeda 26. studenog 2008., str. 4. – 5.

odmah za njim nastavio je to i fra Bruno. Dirigirati i voditi zbor je nastavio nakon odlaska fra Branka. No nadišao ga je kao kompozitor nabožnih, ali i rodoljubnih kompozicija«. Bogoslovi su rado pjevali njegovu skladbu *Budi nam svecem kod Boga* (bl. Nikoli Taveliću), kao i domoljubnu pjesmu *Nemoj majko tužna biti, što ja moram u boj iti*. »Fra Bruno je jako držao do sebe, imponirao je po urednosti. Poput nekoga mladića znao bi nositi i ružu, dakako ne u zapučku, no u ruci, a počesto bi ju pomirisao. Nama se to činilo otmjeno, dopadljivo i kao uzor kako treba da se i mi ponašamo. Bio je divan čovjek za društvo: za šetati, pjevušiti, a s nama se odnosio kao 'al pari'. Išao bi s nama kadkada i na kupanje u Lišticu (rijeku).« Drugi jedan njegov đak rekao je o njegovu podrijetlu: »Volio je svoj narod. Netko je pričao da je on porijeklom Slovak, ali je hrvatski osjećao, a nije ništa politički radio.(...) Bio je ozbiljan svećenik, a izvanredan profesor.«³⁷

Godina 1945.

Fra Bruno je početkom 1945. bio premješten u Sarajevo, na novi bogoslovni fakultet koje je ministarstvo prosvjete povjerilo

svim franjevačkim provincijama u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.³⁸ Provincijal fra Leo Petrović je početkom 1945. izdao dopuštenje fra Bruni Adamčiku, profesoru glazbe u Sarajevu i članu Hercegovačke franjevačke provincije (na temelju opće ovlasti generala franjevačkog reda da svaki pojedinačni provincijal takva dopuštenja može svojim članovima izdovati za razdoblje od šest mjeseci), da može izbivati izvan klauzure. No, ipak mu naređuje da mora javiti provincijalu mjesto svoga boravka i moguće promjene prebivališta.³⁹ Fra Bruno je, dakle, zadnju školsku godinu predavao glazbu na bogoslovnom fakultetu u Sarajevu, a provincijal, poznajući odlično teško stanje u kojem su se nalazili ne samo franjevci nego općenito hrvatski puk, dao mu je dopuštenje da u slučaju potrebe može boraviti izvan samostana, odnosno, snalaziti se za život kako zna i umije. Prema nekim vijestima, fra Bruno se iz Sarajeva, nakon što su krajem rata partizani osvojili grad, povlačio prema sjeveru s hrvatskom vojskom. Štoviše, fra Tugomir Soldo u svojim sjećanjima navodi da su fra Kruno Pandžić i fra Bruno Adamčik, »kada je palo Sarajevo« postali

vojni svećenici hrvatske vojske »na terenu«.⁴⁰

Fra Bruno je krenuo na put kao i stotine tisuća drugih Hrvata prema slovenskoj granici, u susret »spasiteljima«, Englezima. Oni su ih, međutim, kako je općenito poznato, beščutno predali u komunističke ruke te su mnogi bili ubijeni na brojnim križnim putovima hrvatskih vojnika i civila. O fra Bruninu posljednjem putovanju ne zna se mnogo. U njegovu osobnom kartonu stoji da je »poginuo iza 10. svibnja 1945. negdje u Sloveniji«.⁴¹ Knjiga o ubijenim profesorima širokobriješke gimnazije govori tek nešto preciznije da se zatekao na Križnome putu »gdje mu se zatre trag 15. svibnja 1945. Grob mu se ne zna.«⁴² Do sada nisu otkriveni nikakvi precizniji podatci o njegovoj sudbini. Jedino je svjedok P. C. ispričao kako je fra Bruno s njim išao u koloni od Zidanog Mosta do nekog malog mjesta iza Celja i da onda dalje nije želio ići, nego je odlučio tu ostati i pričekati sudbinu.⁴³ Nema nikakve dvojbe kakav mu je bio završetak iako o tome, na žalost, nemamo nikakvih podrobnosti.

³⁷ J. TOMAŠEVIĆ-KOŠKA, *Istina o ubijenoj gimnaziji*, str. 126. – 130. Opširnije o fra Bruni kao profesoru u zapisnicima s okruglih stolova o pobijenim hercegovačkim franjevcima održanih 1993.: Zapisnik, str. 121. – 127 (Arhiv Vicepostulature na Humcu).

³⁸ Više o toj ustanovi gl. u životopisu fra Radoslava Glavaša (R. JOLIĆ, *Fra Radoslav Glavaš (1909. – 1945.)*, *Hercegovina franciscana*, br. 4 (2008.), str. 207. – 209)

³⁹ Provincijalov dopis br. 30/45 od 25. siječnja 1945. (Arhiv Provincije, SP, sv. 149, f. 28).

⁴⁰ T. SOLDI, *Katoličko svećenstvo u Hercegovini tijekom II. svj. rata* (spis dovršen 27. prosinca 1951.), preslik u Arhivu Vicepostulature na Humcu, str. 21

⁴¹ Arhiv Provincije, osobni karton. Usp. A. NIKIĆ, *Hercegovački franjevački mučenici 1524. – 1945.*, Mostar, 1992., str. 93. – 94; A. BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Zagreb, 2007., str. 18.

⁴² J. TOMAŠEVIĆ-KOŠKA, *Istina o ubijenoj gimnaziji*, Zagreb, 1997., str. 126. Nisam siguran u točnost podatka iz iste knjige da je fra Bruno »profesor glazbe u Širokom Brijegu do kraja, kada odlazi na Hrvatski križni put«. Čini se ipak da se on početkom 1945. premjestio u Sarajevo, gdje je kratko vrijeme predavao glazbu na novoootvorenom bogoslovnom fakultetu.

⁴³ Svjedočanstvo se čuva u Arhivu Vicepostulature na Humcu

Dekret pape Urbana VIII. U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«, II., 2 (3)

Nakladnik:

Vicepostulatura postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«

Glavni i odgovorni urednik:

fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:

Zdenka Leženić

Adresa:

Vicepostulatura, Trg sv. Ante 1,
88320 Ljubuški – Humac, BiH;
Vicepostulatura, pp, 20352 Vid, RH
tel.: (039) 832-582
faks: (039) 832-585
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:

FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:

siječanj i srpanj

Godišnja pretplata:

BiH 6 KM, RH 24 KN,
EU 6 EUR, SAD i Kanada 10 USD

Slanje pretplate i dobrovoljnih priloga (s naznakom za što):

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank:
žiroračun: 33 8100 2 20234 8065
devizni račun: SWIFT: UNCRBA 22;
IBAN: Ba 393380604818137482

Cijena pojedinog primjerka:

3 KM; 12 KN; 3 EUR; 5 USD

ISSN: 1840-3808

Riječ urednika fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Lijepo je ponovno se naći zajedno. Pola godine je prohujalo kao u trenu. Naravno, puno se toga i učinilo, što ste mogli redovito pratiti preko naših internetskih stranica koje smo obnovili pa se nadam da vam je bilo ugodnije njima ploviti. Preostaje nam još ih više napuniti sadržajem tako da postanu prepoznatljiv portal glede pobijenih hercegovačkih franjevac. Ovom prilikom zahvaljujem svima onima koji su nam u tome pomogli i pridonijeli povezivanju drugih s našim stranicama.

Kroz proteklo vrijeme nipošto nismo zanemarili prikupljanje svjedočanstava još živućih svjedoka. Hvala Bogu, uspijevamo pronaći ne samo one koji prema nečijem pripovijedanju nešto znaju o tim događajima, nego i one koji su izravno nazočili nekom događaju. Izabrane dijelove određenih svjedočanstava, uz izričito dopuštenje svjedoka, počinjemo polako donositi i na stranicama ovog našeg glasila.

Novost koju smo od zadnjeg broja glasila uveli jest znanstveni simpozij. Održan je 17. svibnja u franjevačkom samostanu na Širokom Brijegu. Nadamo se da će postati tradicionalan i tako pridonijeti saznavanju istine o ubijenim hercegovačkim franjevcima, ali i o vremenu u kojem se sve to dogodilo. Oni

koji su nazočili, kao i oni koji su o svemu čitali na našim internetskim stranicama, jamstvo su da je namisao pala na plodno tlo. Simpozij su popratila i javna glasila na čemu im hvala.

Polako popunjavamo i riznicu predmeta koji se odnose na ubijene fratre. O mnogima još nemamo ništa. Zbog toga molimo sve one koji nešto posjeduju da nam to jave. Predmete ćemo snimiti i zapisati kod koga se nalaze, a na vlasnicima je hoće li ih ili ne jednoga dana darovati Vicepostulaturi koja će ih brižno čuvati i po potrebi izložiti, odnosno govoriti o njima.

I na kraju, zahvaljujem vam na širenju istine o pobijenim hercegovačkim franjevcima. Što o njima mislite, možete ne samo izreći dopisom nego i upisom u Knjigu uspomena koja se nalazi na našim internetskim stranicama. Na taj će način vaš zapis biti dostupan i drugim čitateljima pa će se i sami možda odvažiti izreći svoju misao. Naravno, ako ste na zagovor ubijenih franjevac dobili neku milost, što prije nam to javite. Takvi znakovi zacijelo su potvrda njihove svetosti.

Ako Bog dadne, ponovno ćemo se susresti u siječnju. Vjerujem da ćemo imati o čemu pričati.

Mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Razgovor	33
Podsjetnik	9	Pobijeni	37
Povijesne okolnosti	18	Odjek u umjetnosti	54
Stratišta	30	Izdavaštvo	55
Svjedočenje	32	Darovatelji	55